

KULTURA

1. POSAMEZNIK in DRUŽBA

- človek živi na različne načine
- zmožen je prilagajanja naravnim in družbenim okoliščinam
- sam ustvarja svojo naravo, oblikuje okolje v katerem živi (**odprtost do sveta**)
- ne more obstajati kot samotni posameznik
- način življenja mu ni prirojen kakor žuželkam
- če se ne socializira postane žival

2. RAZLIČNE OPREDELITVE POJMA KULTURA

OPREDELITEV KULTURE:

- ❖ **obdelovanje** (gnojenje, negovanje zemlje - poljedelstvo)
- ❖ **umetnost** (povezano je z umetniškim ustvarjanjem - muzeji, gledališča, koncerti)
- ❖ **vzorci vedenja**
- ❖ **duhovno ustvarjanje** (religija, filozofija, znanost)
- ❖ **vrednostna oznaka** (kot kulturno označujemo tisto, za kar menimo, da je dobro, popolno)
- ❖ **način življenja**

NAČIN ŽIVLJENJA: - *pomen kulture (soc. in antropologija)*

- v antropološkem smislu je kultura pojmovana kot celotno področje idej, navad, prepričanj, materialnih proizvodov, ki jih je človek izdelal in se prenašajo iz generacije v generacijo

DELITEV KULTURE:

- **Implicitno** (verovanje, prepričanje, znanje, norme in vrednote, kar na zunaj ni neposredno vidno)
- **EksPLICITNO** (vzorci vedenja, organizacije družbe, materialni objekti, kar je vidno na zunanjih pojavih)

3. SESTAVINE in ZNAČILNOSTI KULTURE

ZNAČILNOSTI KULTURE:

- temelji na znakih in simbolih
- je naučena
- ne obstaja brez družbe, ki jo oblikuje
- vsak posameznik določene kulture uporablja isti vzorec kulture, kar pomeni, da je skupna in integrirana

SESTAVINE KULTURE:

- ❖ **jezik**
- ❖ **vzorci vedenja**
- ❖ **norme** (pravila bontona)
- ❖ **vrednote** (denar, ljubezen, znanje, uspeh)
- ❖ **znanje, znanost, religija, mitologija, umetniško ustvarjanje**
- ❖ **materialni objekti** (orodja, stroji, zgradbe)

JEZIK:

- je oblika sporazumevanja
- omogoča prenašanje in prevzemanje kulture, kopičenje znanja, vedenje, izkustva

VZORCI VEDENJA:

- do neke mere so skupni vsem članom družbe
- prenašajo se iz generacije na generacijo
- se spreminjajo
- uravnavajo življenje posameznikov v družbi

MATERIALNA KULTURA – izdelki, objekti narejeni z človeško roko (ARTEFAKT – izdelek narejen s človeško roko)

4. SPREMINJANJE KULTURE

RAZLIKA med DRUŽBO in KULTURO:

DRUŽBA – je neodvisna skupina ljudi, ki živijo na istem prostoru in sodelujejo v skupni kulturi.

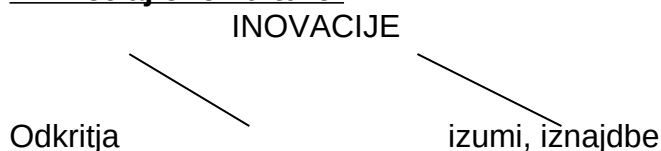
KULTURA – so običaji nekega naroda, kultura je torej načrt za usmerjanje našega delovanja

SPREMINJANJE KULTURE:

- kultura se spreminja z inovacijo
- zaradi srečanj različnih kultur

a) Spreminjanje kulture zaradi inovacije:

1. Znotraj ene kulture:

INOVACIJA – pojav novih vzorcev vedenja, orodij, tehnologije,...

IZUM – uporaba starih spoznanj na nov način

ODKRITJE – na novo odkrito spoznanje

2. Stiki z kulturami:

ETNOCID – uničenje kulture določene etnične skupine (prepoved uporabe jezika, ...)

GENOCID – fizično uničenje nekega ljudstva

INTERKULTURALIZEM – intenzivno sodelovanje, enakopravnost kulture

MULTIKULTURALIZEM – sestavljen je iz dominantne in obrobne skupine (marginalna)

npr: Slovenci – dominantna, Romi- marginalna skupine

DIFUZIJA – sposojanje iz ene kulture v drugo in pri tem se kultura ne spreminja (Amerika)

KULTURNA IZGUBA – kadar kultura kaj izgubi in ne zna tega več nazaj odkrit

AKULTURACIJA – pomeni, da prevzamemo nek nov element in pride do spremembe (prisilno ali prostovoljno) – prilagajanje priseljencev kulturi družbe, v katero so se preselili

GLOBALIZACIJA – proces povezovanja različnih družb in s tem kultur na svetovni ravni

5. ETNOCENTRIZEM in KULTURNI RELATIVIZEM

ETNOCENTRIZEM

- primerjanje ene kulture z drugo s stališča svoje kulture
- to vključuje tudi prepričanje, da pripadamo najboljšim, ter tako oblikuje občutke skupinskega ponosa, krepi kolektivno samozavest, hkrati pa povzroča neprijateljsko razpoloženje in konflikte z drugimi družbenimi skupinami

KULTURNI RELATIVIZEM

- opazovanje in preučevanje določene sestavine kulture z vidika te in ne naše lastne

- kulture
- takšen pristop opazuje posamezno sestavino kulture in ugotavlja, kakšno vlogo igra v življenju neke družbe

6. ZNAK, JEZIK, GOVOR

ZNAKI in OZNAČEVANJE

- nastajanje, ohranjanje in prenašanje kulture je možno le v medsebojnem delovanju ljudi
- živalska komunikacija je genetsko določena in dosega raven signalov
- za signal je značilna stalnost oblike in vedno ista vsebina
- v človeški komunikaciji pa ne gre za genetsko določenost
- raven signalizacije je presežena s signifikacijo
- **znak** je element, ki za človeka zaznamuje nek drug element, postane nadomestek stvarnosti
- znaki so proizvodi ljudi, ki nastanejo z namenom uporabe v komunikacijskih procesih in se uporabljajo samo za ta namen
- znaki so lahko arbitrarni in nemotivirani ter nearbitrarni in motivirani
- **Pierce** je znake razdelil na tri vrste (ikone ali slike, indekse in simbole)

JEZIK in GOVOR

❖ JEZIK

- je sistem znakov, ki je določen z odnosi med temi znaki in zajema popis znakov ter pravila o tem kako se ti znaki kombinirajo
- je dediščina, ki ga ne moremo spreminjati
- je odprt sistem znakov
- zanj je značilna dinamika in spreminjanje

❖ BESEDE

- so znaki, ki spadajo v neki jezikovni sistem ter kažejo na življenjske pogoje ljudi in nakazujejo, kaj je zanje pomembno

❖ GOVOR

- je konkretna, zaznavi dostopna uporaba jezika v komunikaciji in je individualno dejanje

7. NORME in VREDNOTE

NORME

- so pravila, ki nam povedo kaj je v določeni družbi sprejemljivo in kaj ne (so izpeljane iz vrednot)
- norme lahko določeno vedenje predpisujejo ali prepovedujejo
- **primeri:**
  - moralna pravila
  - pravila spodobnega vedenja
  - zapovedi
  - prepovedi

Norme delimo:

- **formalne** (pravne norme – izdajajo jih državni organi, pravila organizacij, zavodov, podjetij..)
- **neformalne** (nenapisana pravila, ki jih spontano izoblikujemo)

Sankcije:

- **negativne sankcije** (zasmehovanje, izogibanje, izbočenost)
- **pozitivne sankcije** (pohvale, nagrade, spoštovanje)
- **formalne sankcije** (od sodišča)
- **neformalne sankcije** (spontane reakcije)

SANKCIJE – zunanja prisila za spoštovanje norm (pri zakonih poznamo samo negativne sankcije)

VREDNOTE – delujejo kot motivacija, da si ljudje postavljamo določene cilje in si prizadevamo, da bi jih dosegli.

8. SUBKULTURA

- je poseben sklop vrednot, norm, vzorcev vedenja, ki posamezno skupino bolj ali manj razlikujejo od dominantne kulture
- nastaja lahko na nacionalni ali religiozni podlagi (mormoni, Jehove priče, amiši), na podlagi prehranjevanja (vegetarijanci), na podlagi razredne pripadnosti (elite)
- pripadniki izoblikujejo svoje norme in vrednote
- razvijejo svoj življenjski stil

MLADINSKE SUBKULTURE (skinhead, metalci, rokerji) – **Mike Brake**

Spodobna mladina: se ravna po prevladujočih normah in vrednotah

Prestopniška mladina: delavski razred, predvsem mladostniki moškega spola

Kulturniška mladina: srednji razred, vpleteni so subkulture

Politično militantna mladina: zavzemajo se za človeške pravice, mirovna gibanje, so proti onesnaževanju okolja

9. KONTRAKULTURA

- ta kultura je v neposrednem konfliktu s prevladujočo kulturo
- zavračajo prevladujoče norme in vrednote

10. KULTURNA PLURALNOST

- pomeni, da v eni družbi obstaja več kultur
- do kulturne pluralnosti pride, zaradi različnosti družbenih skupin
- gre za dominantno kulturo in subkulture
- **homogena družba** (družba je enotna - rod)
- **heterogena družba** (družba je sestavljena iz različnih družbenih skupin)
- **kriteriji** (poklic, izobrazba, družbeni položaj, spol, rasa, vera, nacionalnost, starost)

11. MNOŽIČNA KULTURA in MNOŽIČNI MEDIJI

MNOŽIČNA KULTURA

- je kultura, ki jo posredujejo množični mediji (radio, tisk, televizija)
- o njej lahko govorimo tudi v smislu kulturne industrije
- je nasprotna elitni kulturi in ljudski kulturi
- uporabnikom je namenjena vloga pasivnih potrošnikov
- pri analizi je poudarjena njena funkcija propagande
- pomembna je tudi funkcija razvedrila
- razvoj množičnih medijev nudi dostop do umetniškega dela širokemu krogu občinstva

MNOŽIČNI MEDIJI

- so vsi načini komuniciranja enega vira z veliko množico ljudi
- mediji iščejo povratno informacijo predvsem v št. prejemnikov sporočil: branosti,

- poslušnosti, gledanosti
- mediji so vir in primarno sredstvo prenosa in širjenja informacij

PRIMERJAVA:

❖ **MNOŽIČNA – ELITNA KULTURA**

MNOŽIČNA KULTURA:

- množična kultura je brez večje umetniške vrednosti in je namenjena potrošnji
- **cilj:** je proizvajalcev dobiček

ELITNA KULTURA

- naj bi bila edinstvena, poučna in naj bi razvijala okus za umetniško vrednost

❖ **MNOŽIČNA – LJUDSKA KULTURA**

MNOŽIČNA KULTURA

- preprečena je njihova ustvarjalnost in samostojnost, saj nam mediji neprestano svetujejo kaj naj kupimo, kako naj se vedemo,..

LJUDSKA KULTURA

- je samostojna in spontana dejavnost posameznikov in množic, ki tako izražajo svoje navdušenje, težave,..